

אהת שאלתי

למדתי נענית ונהנית

תרדמת ההרגל – לפרשת ויחי

הלווייתו של יעקב היתה גדולה ורבת משתתפים, כפי שכתוב "ויְהִי הַמִּחְנֶה כְּבֹד מְאֹד... וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד" (נ, ט-י). כשהגיע מסע ההלוויה לסיומו, סמוך לקבורה במערת המכפלה, התרחש אירוע דרמטי. חז"ל במסכת סוטה (יג ע"א) מספרים שעשו הגיע וביקש לעכב את קבורת יעקב, בטענה שהקבר שנתר שיידך לו, ולא ליעקב.

טענת עשו – יש לי חלק במערת המכפלה

עשו הסביר שהמערה נקראת 'מכפלה', משום שאמורים להיות קבורים בה ארבעה זוגות – אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה. משנקברה לאה אשת יעקב, טען עשו שהיא קבורה בחלקו של יעקב, ועל כן הקבר שנתר שיידך לו.

במקום התפתח דין ודברים. בני יעקב ענו לעשו שמכירת הבכורה ליעקב, כללה גם את זכותו להיקבר במערת המכפלה. השיב להם עשו: אמנם מכרתי את חלקי המגיע לי **כבכור**, אך לא את החלק שמגיע לי כמו שאר הבנים, ועל כן 2 הקברים שנתרו, צריכים להתחלק, אחד מגיע ליעקב, והאחר מגיע לי. על כך השיבו לו שמכר גם את חלקו במערה, ויש שטר מכירה.

עשו דרש לראות את שטר המכירה המעיד שמכר את חלקו ליעקב. בני יעקב, שידעו שהשטר נמצא במצרים, הבינו שלא יוכלו לקבור את יעקב, עד שלא יגיע השטר ועל כן שלחו את נפתלי, שהיה זריז וקל רגלים כאיילה, להביא אותו ממצרים.

בינתיים, תוך המשא ומתן שבין עשו לבני יעקב, עומדים המלויים הרבים וממתנינים, ובהם גם חושים, בנו של דן. חושים היה כבד שמיעה ולא ידע מהדין ודברים שהתנהל. למראה השתהות מסע ההלוויה, שאל בתנועות ידים לפשר העיכוב, והשיבו לו שממתנינים עד שנפתלי ישוב ממצרים עם השטר. שאל אותם חושים: ועד שישוב נפתלי תהיה גופתו של סבא מונחת בביזיון? חושים לא המתין לתשובה. משהבין את המצב החמור, נטל מקל והיכה בראשו של עשו והרגו.

שאלת השאלה, מדוע איש מבין המלויים, פרט לחושים בן דן, לא התערור לגדוע את הביזיון, שיעקב היה מונח, כשהתנהל הויכוח עם עשו? מדוע לא היה אחד מבין בני יעקב, שאודות גבורתם קראנו בפרשיות הקודמות, שזירז את קבורת יעקב?

קיבעון

אומר על כך רבי חיים שמואלביץ, בספרו 'שיחות מוסר', מכאן עלינו ללמוד יסוד חשוב ומאיר נכונה את חיינו. בני יעקב דנו והתווכחו עם עשו והיו שקועים במשא ומתן על קבורת יעקב. בכל דיבור וטיעון שאמרו לו, היו בטוחים: הנה בזה אנו מנצחים אותו. כל שאלה הביאה בעקבותיה תשובה, וכל אמירה הובילה לאמירה נוספת. ובינתיים היה יעקב מוטל בביזיון. הם התרגלו למציאות שיעקב היה מוטל לפנייהם והמתין לקבורה, הגם שהיה מונח בביזיון זמן רב, משום שטבעו של אדם, שמתרגל גם למצב הגרוע ביותר.

לעומתם, חושים בן דן, שהיה חרש כלל לא ידע אודות הויכוח שהתנהל, הוא לא היה מעורב במשא ומתן, **ולא התרגל למצב זה**. הוא לא הסיח דעתו מהאבל וההמתנה לקבורת יעקב. הוא הביט נכוחה ללא נגיעות נוספות על המציאות, שנראתה בעיניו כבלתי נסבלת. הוא ראה את סבא יעקב, המוטל בביזיון ולא נקבר בגלל עשו, שמונע את הקבורה, דבר זה לא התקבל על דעתו, ובכך היה יתרונו גדול משאר השבטים והוא זה שהציל את כבודו של יעקב, ולכן פעל כך.

הרגל הופך לטבע

גם אנו בחיינו מסתגלים להרגלים שונים ולעיתים אף גרועים ושליליים ככל שיהיו, ומונחים על פיהם בבחינת "מצות אנשים מלומדה". שגרה זו הופכת ל"לחם חוקינו", ואיננו בוחנים אותם כראוי, בעין המבקשת לגלות את האמת. ההרגל מביא אותנו להשלים עם מצב זה, ומונע מאיתנו להשתנות. אילו היינו רואים את מצבנו האמיתי, היינו מתפכחים "להפוך את הקערה על פיה".